

Obole na ziemiach polskich

Obol jest najrzadszym i gatunkiem monety w Polsce. Obok denara wszedł do mennictwa wczesnośredniowiecznego w Europie, po reformach pieniężnych cesarza Karola Wielkiego. Nazwa obol pochodzi z terminologii greckiej i w starożytności oznaczała monetę wartości 1/6 drachmy. W systemie karolińskim miał wartość 1/480 grzywny i stanowił najniższą jednostkę monetarną (pół denara), był też synonimem minimalnej jednostki pieniężnej.

Jedyną pewną polską emisją obola była moneta bita w latach 40-tych XVI wieku przez Zygmunta Augusta, w związku z wymianą niepełnowartościowych groszy świdnickich, bitych przez Ludwika II Jagiellończyka, króla Węgier i Czech.

Na ziemiach polskich podobnie jak w całej Europie zachodniej obole niezmiernie rzadko występowały w obiegu. Poza wspomnianymi wyżej monetami ostatniego Jagiellona, praktycznie były to tylko należące do saskich i może częściowo do polskich emisji obole krzyżowe. W dominującej większości krzyżówki, bite jako denary stanowiły podstawowy rodzaj monety w Polsce XI wieku. Największym zbiorem oboli krzyżowych jest skarb ze Słuszkowa koło Kalisza liczący razem 12665 monet. W skarbie tym biorąc pod uwagę niską wagę, za małą dla denarów udało się wyróżnić 53 egzemplarze monet.

Wśród monet zaliczonych do oboli wyraźnie dominują egzemplarze z krzyżem perełkowym na awersie (E). Jest ich 50 sztuk, z czego część wyraźnie nawiązuje rysunkiem do denarów z bogatą legendą otokową (odmiana 9), część natomiast reprezentuje najbardziej proste odmiany tego typu. Pozostałe typy "krzyżówek" reprezentowane są bardzo skromnie (odmiana 1): typ z krzyżem prostym (F) 1 egzemplarz, z pastorałem (G) - 1 i z chorągwią i pastorałem (H) - 2. Liczby te dowodzą niezmiernie rzadkości najmniejszego gatunku monet występujących w największym skarbie z XI wieku na ziemiach polskich.

Moneta z krzyżem
perełkowym na
awersie (typ E)

Typ z krzyżem
prostym (F)

Typ z pastorałem (G)

Typ z chorągwią i
pastorałem (H)

Tabela z opisem typów i odmian oboli krzyżowych ze Słuszkowa

Typ denarów krzyżowych wg Corpus Nummorum Poloniae	Odmiana	Opis awersu	Opis rewersu	Waga wg (największa, średnia, najmniejsza)	Średnica w mm	Wysokość krawędzi w mm	Ilość egzemplarzy
E	1	Krzyż z 8 perłami	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach	0,361 0,334 0,316	10,1 9,6 8,9	1,4 1,26 1,1	3
	2	Krzyż z 12 perłami	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach	0,362	9,5	1,4	1
	3	Krzyż o ramionach w kształcie wydłużonych trójkątów z 12 perłami	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach i obwódką	0,370	10,2	1,0	1
	4	Krzyż z 10 perłami	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach i obwódką	0,394 0,337 0,293	9,6 9,3 9,0	1,6 1,4 1,3	9
	4a	Krzyż z 10 perłami	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach, obwódką i znakami: Я▲—	0,299	9,4	1,3	1
	5	Krzyż z 8 perłami i 2 kropkami między jego ramionami	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach	0,366 0,324 0,283	9,6 9,5 9,4	1,3	2
	6	Krzyż z 3 punktami na zakończeniach ramion	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach	0,301	9,7	1,1	1
	9	Krzyż zbliżony do patriarchalnego w obwódce, w otoku: ○▲△●○▼▲○\ ○▲△	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach i w obwódce, w otoku znaki	0,412	12,5	1	1
	10	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce, w otoku: √●●●●●●●●●●	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach i w obwódce, w otoku: ▲●●●●●▲▼	0,476 0,384 0,291	12,3 11,0 9,6	1,6 1,2 0,7	12
	11	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce, w otoku: ▲▲●●●●—	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach w obwódce	0,388 0,371 0,355	10,5 10,45 10,4	1,3 1,15 1,0	2
	12	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce, w otoku: ●▶	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach w obwódce, w otoku: ▲▶▼	0,369 0,331 0,294	9,8 9,5 9,1	1,4 1,16 0,8	5
	13	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce, w otoku: ▲●●●●	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach w obwódce, w otoku: ▲●●●●	0,408 0,351 0,275	10,7 9,76 9,4	1,5 1,32 1,2	5
	14	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach	0,293	10,0	1,2	1
	15	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach	0,403 0,385 0,368	10,0 9,75 9,5	1,5 1,45 1,4	2
	16	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce, w otoku: ▲▲●●●●●●▲▲▲▲	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach, w otoku: ▲ √ ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●	0,418	11,9	1,1	1

	17	Krzyż (mały) z 12 perłami na około w obwódce	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach	0,401 0,400 0,399	10,0 9,95 9,5	1,5 1,35 1,2	2
	18	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce, w otoku: ▲●↗↘◀▶	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach w obwódce, w otoku: ↗-▲▲▲▲????	0,405	10,5	1,2	1
	19	Krzyż z 12 perłami na około w obwódce, w otoku: ▲○▲	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach, o ramionach rozdzielonych kreskami i w obwódce, w otoku: ▲▲????▲●●●	0,452	11,1	1,3	1
F		Krzyż prosty w obwódce z owalnych kropek, w otoku widoczne: ●●↗	Krzyż kawalerski w obwódce, w otoku widoczne: ●●	0,376	9,7	1,6	1
G		Pastorał skierowany w lewo, przekrzyżowany z wieńcem pereł w koło w obwódce, legenda w otoku: ?????	Krzyż kawalerski z √●√● w kątach w obwódce, w otoku: ↗????	0,357	9,7	1,6	1
H		Pastorał w lewo i ○ oraz chorągiew w obwódce, w otoku widoczne: -▲▲	Krzyż kawalerski z ^●^● w kątach w obwódce, w otoku widoczne: -●●●	0,378 0,355 0,332	10,1 9,85 9,6	1,4 1,35 1,3	2

???? - znaki nieczytelne

Adam Kędziński